

Myte: Jomfruspringet

Engang i svenskekrigenes tid – formentlig under krigene 1657-1660, da store dele af Danmark var besat – forfulgte kåde, svenske soldater en ærbar ung pige. For at redde sin ære flygtede hun op i Skt. Knuds Kirkes tårn, og da de svenske soldater også fulgte efter hende her, styrtede hun sig ud af en af de øverste luger i kirketårnet, faldt ned på Klingenberg foran porten til Skt. Knuds Kloster og døde på stedet. I stenen på fortovet på Klingenberg kan man endnu se den sten, der siges at bære aftrykket af hendes fødder, som med voldsom kraft ramte jorden først. Sådan lyder myten om Jomfruspringet fra Odense.

Stenens – og mytens – eksistens kendes tilbage til 1819. Selv om vejbelægningen er lavet om mange gange siden da, ligger stenen der endnu, og historien fortælles stadig. Men er den sand? Og hvis ikke, hvorfor ligger stenen der så endnu?

Formål med undervisningsforløbet: Jomfruspringet år 1657-60

Forslag til videns- og færdighedsmål:

Historie:

Eleven kan målrettet læse historiske kilder og sprogligt nuanceret udtrykke sig mundtligt og skriftligt om historiske problemstillinger.

Eleven har viden om kildekritiske begreber.

Eleven har viden om komplekse fagord og begreber samt historiske kilders formål og struktur.

Eleven kan udlede forklaringer på historiske forhold og forløb ud fra historiske scenarier.

Eleven kan redegøre for sammenhænge mellem fortidsfortolkninger, nutidsforståelser og fremtidsforventninger.

Eleven har viden om faktorer, der kan påvirke historisk bevidsthed.

Dansk:

Eleven kan vurdere tekstens afsender og målgruppe.

Eleven kan gennemføre målrettet og kritisk informationssøgning.

Eleven kan sætte tekster ind i sammenhæng.

Eleven får kendskab til myte/sagn som fortælling.

Læringsmål:

Eleven har viden om Renæssancen i Odense.

Eleven har viden om Renæssancens bygninger i Odense.

Eleven får forståelse for svenskekrigenes følger.

Eleven får viden om Pythagoras læresætning.

Tidsforbrug: 2-3 lektioner

Materialer/kilder:

Kilde 1:

”Jomfruspringet” af Torkild Fløng. Trykt i *Fyens Stiftstidende* 31.10 1937.

Kilde 2:

”Jomfruspringet” af Olaf Wentrup. Trykt i *Fynsk Jul* 1945.

Kilde 3:

Odense Byes Historie” af C. T. Engelstoft. Trykt i 1880.

Kilde 4:

Odense bys historie af H. St. Holbeck. Trykt i 1880.

Kilde 5:

Jens Bircherods dagbøger fra 1659.

Aktiviteter:

Ide til ”før”-undervisning

Hvad er en myte:

- Snak i plenum om, hvad en myte er.
- Har eleverne talt om myter før i forbindelse med andre myteforløb, kan de tage deres faglogbog og gennemgå, hvad de allerede ved. Lad eleverne i flæng komme med bud på kendte myter og sagn. Disse skrives på tavle/smartboard. Der er ingen facit, lad bare eleverne komme med forslag.
- Ellers begynder eleverne her →
Lad eleverne i flæng komme med bud på kendte myter eller evt. sagn. Disse skrives på tavle/smartboard. Der er ingen facit, lad bare eleverne komme med forslag.
Ideer: Holger Danske, Dannebrog, Chr. X's hvide hest, Chr. II (rille i bordet).
- Begrebsafklaring: Hvad er en myte så? Og hvad er f.eks. et sagn? Debat i klassen.
Hvad taler for, at det er tale om sande historiske begivenheder – og hvad taler for, at historien er en myte.
Læreren kan også komme ind på: Hvornår og hvorfor er myten blevet til? Hvem er helte og skurke i myten, og hvordan bliver de fremstillet?
- Klassen læser introduktionsteksten: ”Kan vi stole på myterne?”, som er en gennemgang af, hvad kildekritik er. Hvis klassen allerede har arbejdet med kildekritik, repeterer læreren blot, hvad historiske kilder er. Bring evt. ordet ”troværdig” i spil.

Kildekritik

- Har eleverne ikke arbejdet med kildekritik før, kan de med fordel tage udgangspunkt i introduktionsteksten: ”Kan vi stole på myterne?”, som er en gennemgang af kildekritik. Besøg evt. hjemmesiden: www.kilder.dk
- Læreren kan evt. hjælpe i gang med følgende spørgsmål:
 - Hvem har skrevet kilden? Er det et øjenvidne? 1. Eller 2. håndskilde?

- Hvornår er kilden skrevet? Betyder den tidsmæssige afstand noget for troværdigheden?
- Hvem fortæller? En der selv har oplevet det, der sker, eller en der gengiver noget, han har fået fortalt?
- Hvem er kilden til?
- Hvorfor er kilden skrevet? Hvad er formålet med kilden? Er det f.eks. for at overbevise nogen om noget eller blot til information?
- Er kilden farvet?

Undervisningsforløb – Del 1

Intro

I dette undervisningsforløb skal der arbejdes med Jomfruspringet. Ideen med undervisning i Jomfruspringet er bl.a. at få elever i Odense til at interessere sig for en mindre kendt myte fra Odense. Ved at arbejde med forskellige kilder skal eleverne forholde sig til forskellige kvindesyn og perspektivere op til nutiden.

Eleverne skal gennem arbejdet med de forskellige kilder forsøge at finde fup og fakta i kilderne. Dog kan dette arbejde volde eleverne problemer, da kildernes indhold, sprog og skrivestil kan ligge langt fra elevernes erfaringsverden. Derfor er det vigtigt, at læreren er opmærksom på dette og samler op i undervisningen. Ideen med undervisningen i kilderne er også at styrke elevernes brug af kildekritik og fagord.

En anden delopgave er at lade eleverne forholde sig kritisk til Jomfruspringet.

Kunne springet overhovedet lade sig gøre? Og hvis ikke, hvorfor har myten så alligevel overlevet op til vore dage? Her arbejder eleverne med en matematikopgave.

Arbejdet med indholdet af kilderne

Læreren kan starte med at spørge eleverne om, hvor i kronologien de vil placere Renæssancen, dvs. mellem hvilke andre kendte tidsperioder. Tal med eleverne om de kender til myten om Jomfruspringet i forvejen. Kom gerne ind på, hvad der ligger i ordet jomfru og Jomfruspring?

Diskuter evt. med eleverne, om der i titlen til undervisningsforløbet, ”Jomfruspringet”, er en risiko for, at der manipuleres med eleverne, så de får en forud opfattelse af, at det var synd, jomfruen sprang i døden.

De følgende opgaver er tænkt som gruppearbejde for eleverne, da eleverne selv skal forsøge at danne sig et overblik over informationerne fra kilderne ved at lave et skema. (Se forslag til dette). De kan laves i rækkefølge, men læreren kan også vælge, at eleverne starter med matematikopgaven.

Hvis alle elever laver hele opgaven, så kan de kildekritiske elementer, der går igen i alle kilderne, springes over de steder, hvor der er tale om gentagelser.

Opgave 1

Del eleverne i grupper á tre-fire elever. Fra Mytekassen henter grupperne de fem kilder.

- Lad eleverne læse de fem kilder i fællesskab.

- Eleverne laver dernæst et skema (se forslag) og finder ud af, hvad kilderne har til fælles. F.eks. hvordan jomfruen er beskrevet? Hvordan er miljøet/Odense beskrevet. Er der ens gadenavne? Lad evt. eleverne vende med hinanden, hvad de er blevet klogere på i kildernes indhold. Lad eleverne tale om, hvorfor informationerne ikke er ens.
- Lad eleverne finde svar på spørgsmålene i de forskellige kilder og skrive svarene ind i skemaet.
- Det er vigtigt, at læreren løbende samler op i klassen. Evt. kan læreren til sidst lave et stort skema på tavlen/smartboard og sammenholde elevernes svar. Læreren kan med fordel få eleverne til at forstå, at der er stor forskel på den tidsmæssige afstand på kilderne og kildernes genre, der spænder fra dagbøger til ugebladsfortællinger.
- Er der mere tid, kan undervisningen fortsættes med, at eleverne tegner/farver et virkelighedstro kunstbillede af Jomfruen anno 1657. Diskutér, hvordan de forskellige kilder fremstiller jomfruen – er der forskel på om jomfruen er rig eller fattig. Diskuter evt. med eleverne, hvorfor der ikke findes kunstbilleder af de fattige fra 1657 kontra hvem har råd til malerier. Kom evt. ind på, at det er de rige/magthaverne, der dengang skrev historien.
- Elevernes billeder hænges op. Diskuter til sidst ordet: virkelighedstro. Jomfruen var sikkert tandløs, med fedtet hår og uren hud og uden makeup. Læreren skriver to årstal på tavlen 1657 og 2017 og beder eleverne komme med forslag til, hvordan kvindesynet/synet på Jomfruer var før og nu. Brug ord som ærbar og ren. Kom også ind på det meget tidstypiske syn på kvinder, som kilderne har.
- Eleverne kan evt. skrive i deres faglogbog, hvad de er blevet klogere på.

Opgave 2

- Fordel eleverne i nye grupper.
- Lad eleverne undre sig over selve springet. Lad dem opstille teorier/hypoteser om springet: Er det muligt, at jomfruen har kunnet foretage springet og lande på stenen? Er det muligt, at jomfruen med sin kropsvægt har kunnet lave et aftryk i stenen?
- Kreativ opgave: Eleverne skal på et stykke papir tegne Sct. Knuds kirketårn og skitsere de mulige spring.

Oplysninger:

Sct. Knuds kirketårn er 25 m højt.

Beregnet højde: 42,5 alen = 26,67 m højt

Afstand fra foden af kirken til stenens placering = 62 m

Vil springet se ud som en omvendt parabel? Eller som en ret linje ud fra tårnet og ned på stenen. Alt efter elevernes niveau og færdigheder i matematik kan læreren tale om Pythagoras læresætning, grafer og andengradsligninger. Lad evt. også eleverne reflektere og udregne de forskellige spring og konkludere om de kan passe.

- Læreren samler op i klassen, og grupperne diskuterer i plenum, om springet har kunnet lade sig gøre.

Opgave 3

Stenens placering i Odense er ikke historisk korrekt. Den er siden 1819 blevet flyttet flere gange.

- Diskuter: Hvorfor man ikke bare fjerner stenen i dag? Hvorfor vil man stadig gemme den? Er fortællingen/myten så fascinerende – og sand?
- Opsamling i klassen. Lad eleverne konkludere ud fra deres undersøgelser af kildernes indhold, kildekritik og matematikopgaven, om jomfruspringet er en sand myte eller bare en god historie.
- Evt. kan læreren også diskutere med eleverne, at der findes mange lignende myter eller sagn om sten med mærker i. Mange steder går historien ud på, at det er Fanden, der er sprunget ud fra kirketårnet og har efterladt et fodspor i en sten på kirkegården. Andre steder kendes historier om den forfulgte jomfru, der springer ud fra en klippe eller et tårn og bæres af engle. Diskutér med eleverne, hvorfor myten lige præcis tager den form, som den tager i Odense? Hvorfor handler den om svenskekrigene? Få evt. eleverne til at diskutere, om jomfruen bliver en slags metafor for Odense?

Tips og tricks til læreren

Historien om jomfruspringet har stærke fællestræk med andre sagn om mere eller mindre overnaturlige væsener, der sætter deres spor i sten. Det er interessant, at myten i Odense handler om en jomfru, der springer ud på flugt fra soldater under svenskekrigene (en lignende myte kendes i øvrigt fra Vejle, men her overlevede jomfruen). Som Engelstoft foreslår, vidner myten om den stærke indflydelse svenskekrigene havde på byen. Det er den generelle opfattelse, at det var de hårde krigstider med skatter og plyndringer – sammen med indførelsen af enevælden, som flyttede centraladministrationen til København – der satte en stopper for Renæssancens storhedstid i Odense og reducerede byen til én provinsby blandt mange. Det skorter heller ikke på skrækkelige fortællinger om overfald og mord begået af soldaterne mod Odenses og Fyns befolkning. Måske derfor er det netop den periode, man har henført myten til.

Myten fortæller samtidig noget om tidens æresbegreber og opfattelsen af, at æren og dyden var vigtigere end livet – og særligt for kvinder, hvis ære i et patriarkalsk samfund næsten udelukkende var forbundet med det seksuelle.

Læreren kan også med fordel henlede elevernes opmærksomhed på, at vi faktisk godt ved, at myten om ”Jomfruen der sprang” ikke kan lade sig gøre i virkeligheden. En person kan ikke springe så langt.

Sammenlign de forskellige oplysninger i kilderne til Jomfruspringet

skriv ned, hvad du/I finder i kilderne om:	Af hvem og hvornår er kilden skrevet?	Hvordan bliver jomfruen beskrevet?	Hvordan bliver soldaten/soldaterne beskrevet?	Hvordan er Odense beskrevet?	Hvilke gadenavne bliver nævnt?	Hvad sker der i tårnet?	Evt. andet fra kilderne:
Kilde 1 Torkild Fløng: Jomfruspringet 1937							
Kilde 2 Olaf Wentrup: Jomfruspringet 1945							
Kilde 3 C. T. Engelstoft: Odense Byes Historie 1880							
Kilde 4 H. St. Holbeck: Odense bys historie 1880							
Kilde 5 Jens Bircherods: Dagbøger 1659							

Undervisningsforløb – Del 2

Byvandring